

Papieski Wydział Teologiczny we Wrocławiu
ks. prof. zw. dr hab. Wiesław Wenz
Kierownik Katedry Prawa Kanonicznego i Prawa Wyznaniowego

50-329 Wrocław; pl. Katedralny 12/6
50-502 Wrocław; ul. Miłoszycka 20A
email: wwenz@archidiecezja.wroc.pl
swojczyce@archidiecezja.wroc.pl
kom.: +48/694.448.176
[HTTPS://ORCID.ORG/0000-0002-2247-6160](https://orcid.org/0000-0002-2247-6160)

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Wprowadzenie

Recenzja rozprawy doktorskiej ks. mgra lic. FRANCISZKA SIKORY, pt. *Działalność Arcybiskupa Antoniego Baraniaka w Archidiecezji Poznańskiej w latach 1956 - 1977*, Lublin 2020, ss. 318, została przygotowana w związku z uchwałą Rady Instytutu Prawa Kanonicznego Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Lublinie z dnia 18 maja 2020 roku, o czym zostałem poinformowany w stosownym piśmie przez Kierownika Studiów Doktoranckich Ks. dr hab. dr h.c. Leszka Adamowicza z dnia 26 maja 2020 roku.

Prezentacja rozprawy i ocena wstępna

Rozprawa ks. mgra lic. FRANCISZKA SIKORY pt. *Działalność Arcybiskupa Antoniego Baraniaka w Archidiecezji Poznańskiej w latach 1956 - 1977* została napisana w Instytucie Prawa Kanonicznego Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Lublinie, pod kierunkiem ks. prof. KUL dra hab. Mirosława SITARZA, Kierownika Katedry Kościelnego Prawa Publicznego i Konstytucyjnego. Rozprawa doktorska składa się z karty tytułowej, spisu treści [s. 2-3], wykazu skrótów [s. 4], wstępu [s. 5-11], czterech rozdziałów: [I – s. 12-117]; [II – s. 118-179]; [III – s. 180-208]; [IV – s. 209-274], zakończenia [s. 275-278] oraz bibliografii [s. 279-314], streszczeń w języku polskim i angielskim [s. 315-318].

Poprzedzając merytoryczną ocenę rozprawy doktorskiej ks. mgra lic. FRANCISZKA SIKORY pragnę wskazać, iż podjęte przez Doktoranta zamyślenie nad osobą i dziełem posługiwania kapłańskiego Ks. Abpa Antoniego Baraniaka zostało już szczątkowo podjęte w wielu publikowanych opracowaniach, czy to historycznych czy też wspomnieniowych z racji przypadających kolejno rocznic związanych z życiem i posługiwaniem Arcybiskupa Poznańskiego. Jednak do tej pory nie podjęto próby merytorycznego połączenia faktów historycznych z obowiązującą w okresie działalności tego Pasterza dyscypliną kanoniczną, która została promulgowana w ustawach Kodeksu Pio-Benedyktyńskiego z 1917 roku. Uzasadnionym więc stało się przesłanie, aby taką próbę podjąć i przedstawić tego efekty w kształcie monograficznego opracowania, co już w samym zamierzeniu winno zyskać uznanie i zostać zauważone. Rozprawa powinna zatem, zgodnie z tematem, dotyczyć działalności pasterskiej Ks. Arcybiskupa Antoniego

Baraniaka w Kościele Poznańskim, zgodnie z ówczesną kanoniczną wizją urzędu pasterskiego. Zamyśl jak najbardziej dobry i uzasadniony, bowiem już w ogólnej ocenie wstępnej osoba Ks. Arcybiskupa Baraniaka, choć skromna i nie z pierwszych stron gazet, to jednak należy do grona czołowych Świadków wiary w historii Episkopatu Polski. W tym kontekście prezentowana teza zawarta w tytule rozprawy, a mianowicie *Działalność Arcybiskupa Antoniego Baraniaka w Archidiecezji Poznańskiej w latach 1956 - 1977* została merytorycznie spłaszczona, bowiem po przygotowaniu tego opracowania można było pokusić się na tezę o *Nowatorskiej działalności Arcybiskupa Antoniego Baraniaka w Archidiecezji Poznańskiej w latach 1956 – 1977*. Takie jest moje przekonanie ze względu na fakt, iż w posługiwaniu pasterskim rządcą Archidiecezji Poznańskiej regularnie recypował teologiczną i kanoniczną wizję wspólnoty Kościoła Partykularnego jaką zwiastowały prezentowane autorskie zamyślenia Ojców Soboru Watykańskiego II i definitywnie promulgowane dokumenty końcowe. Taki klucz badań przyczyniłby się do nowej i zarazem merytorycznej szaty prezentowanych wniosków autorskich po każdym rozdziale rozprawy doktorskiej i nadałby rozprawie oczekiwane *novum* naukowego opracowania monograficznego. Doktorant podszedł do egzemplifikacji poprawnie ułożonego zagadnienia w sposób metodologiczny, choć uproszczony, dlatego sama narracja zagadnienia jest dosyć typowa dla historyczno-prawnych opracowań. Uważam, że Osoba Arcybiskupa Antoniego Baraniaka zasługuje na to, aby z tej drobnej fizycznej postury wydobyć zachwycające wartości, potrzebne jako wzór i świadectwo wiary dla współczesnego Kościoła i samych Pasterzy, odpowiedzialnych za powierzone im wspólnoty. Uczciwie należy stwierdzić, że Doktorant podjął się wydobywania z życia i posługiwania Arcybiskupa i Metropolity Poznańskiego istotnych treści, które są konieczne do wiarygodnego teologiczno-kanonicznego ukazania przyjętej tezy badawczej. W warstwie poznawczej odniósł się całej palety źródeł prawa kanonicznego, jak również literatury przedmiotu, co potwierdzają przypisy i wykaz bibliograficzny niniejszej rozprawy.

Rozprawę doktorską ks. mgra lic. FRANCISZKA SIKORY należy niewątpliwie zakwalifikować jako przyczynek do opracowań historyczno-kanonicznych, w których Autor niewątpliwie z sumiennością i względną poprawnością metodologiczną podjął się uporządkowania dzieła posługiwania biskupiego Arcybiskupa Poznańskiego tak w zakresie sprawowania urzędu biskupa diecezjalnego, który z wrażliwością kierował się kompetencjami kanonicznymi i osobistym przekonaniem istotnym dla ministerialnego posługiwania w kierowanym przez Niego Kościele Partykularnym.

Opisując postawioną tezę generalną Doktorant starał się zachować poprawność metodologiczną należną rozprawom doktorskim, dlatego najpierw pochylił się nad ukazaniem *kontekstu historyczno-społecznego archidiecezji poznańskiej*. Doktorant chciał dokładnie wprowadzić czytelnika w historię i losy tego Kościoła Partykularnego, stąd w poszczególnych częściach opracowania ukazał historyczne losy i ich wpływ na kształt Archidiecezji Poznańskiej, którą na mocy decyzji apostolskiej kanonicznie objął Ks. Abp Antoni Baraniak, podejmując się kolejno zatroskania o nowy kształt życia apostolskiego w diecezji Jemu powierzonej [rozdział I]. Rozdział II Doktorant poświęcił *realizacji zadania nauczania*, które zostało podjęte przez Antoniego Baraniaka w zakresie głoszenia Słowa Bożego i ewangelicznego przepowiadania, jak również w trosce o szkolnictwo i katechizację na wszystkich poziomach kształcenia oraz sfinalizowanie akademickości kształcenia teologicznego w środowisku poznańskim przez apostolskie erygowanie

Papieskiego Wydziału Teologicznego. Istotnym dopowiedzeniem w zakresie realizacji misji nauczania była odpowiedzialna troska Arcybiskupa Poznańskiego o coraz doskonalszy i skuteczniejszy styl duszpasterzowania oraz działalność stowarzyszeń katolickich. W tej części rozprawy doktorskiej ks. mgr-lic. FRANCISZEK SIKORA w sposób poprawny dokonał uporządkowanej analizy szczegółowego zaangażowania pasterza Kościoła Poznańskiego o soborowy kształt posługiwania, co znalazło swoje potwierdzenie w aktach prawno-kanonicznych wydawanych przez Metropolitę. Natomiast w rozdziale III Doktorant ukazał *realizację zadania uświęcania* w misji rządcy diecezji, co obejmują jego osobiste zaangażowanie w ministerialne posługiwanie biskupa, jak również troskę o ważne i godziwe posługiwanie kapłanów pracujących i posługujących w Archidiecezji. Uporządkowana analiza w tym zakresie objęła zagadnienie *sprawowania sakramentów świętych*, jak również posługiwania kapłańskiego w realizacji *pozostałych aktów kultu Bożego*. Ukoronowaniem rozprawy doktorskiej jest jej IV rozdział, w którym Doktorant zaprezentował *realizację zadania zarządzania*, istotną dla harmonijnego i skutecznego posługiwania również w Kościele Partykularnym. Autor podjął się próby krytycznego ukazania zamysłu pasterskiego Ks. Abpa Antoniego Baraniaka, który na nowo chciał odczytać sens funkcjonowania urzędów i osób, które miały go autentycznie wspomagać w zarządzaniu Kościołem Partykularnym. Trzeba zauważyć, że Jego decyzje i postrzeganie tych instytucji i Osób było zgodne z duchem czasu i wizją, jaką proponowała teologia posoborowa i rola prawa kanonicznego, które miało chronić porządek zbawczy we wspólnocie Kościoła Lokalnego. Wiele nowatorskich rozwiązań znajdziemy w promulgowanych normach Synodu Poznańskiego z 1968 roku, jak również w szczegółowych regulacjach prawno-kanonicznych, które Metropolita Poznański nie obawiał się promulgować. Praktycznie każda istotna przestrzeń życia wspólnotowego w Kościele Partykularnym została opisana i mogła rozwijać się w duchu ewangelicznej wspólnoty.

Każdy z prezentowanych rozdziałów zawiera autorskie wnioski, które jednak w moim przekonaniu nie wskazują wystarczająco na nowatorską działalność Arcybiskupa Baraniaka, a szkoda, bo w samej treści opracowania jest wiele cennych stwierdzeń i ustaleń autorskich Doktoranta. Dopelnieniem tych wniosków powinna być bardziej odważna treść zakończenia, w której Autor winien ukazać wyjątkowość Osoby i posługiwania pasterskiego Antoniego Baraniaka, jak również Jego troskę o kanoniczność pełnionego urzędu i relacji we wspólnocie, co wskazuje na pogłębioną formację kanoniczną i teologiczną Arcybiskupa, jaką zdobył w okresie studiów rzymskich, jak również na wierność soborowej odnowie oblicza Kościoła Partykularnego. Praca doktorska ks. mgra lic. FRANCISZKA SIKORY wpisuje się jako monograficzne opracowanie postulowanego zagadnienia, w wielu miejscach jest interesującą propozycją w zakresie historyczno-kanonicznego postrzegania urzędu biskupa diecezjalnego, ewolucji tego posługiwania w zakresie recepcji norm teologicznych i kanonicznych w działaniu duszpasterskim w Kościele Partykularnym.

Od strony technicznej rozprawa doktorska ks. mgra lic. FRANCISZKA SIKORY została napisana w języku polskim, liczy 318 stron tekstu i metodologicznych komponentów. Kompozycja poszczególnych rozdziałów jest harmonijna, rozdziały stanowią pod względem tematycznym zintegrowaną całość. Po lekturze opracowania jestem przekonany, że rozprawa jest pracą samodzielną, Autor posiada podstawową zdolność określenia zakresu badań naukowych, poprawnego traktowania źródeł i

ważnych dla tej tematyki naukowych opracowań. Sposób cytowania, odniesienia do źródeł i wykorzystanej literatury przedmiotu uważam za ujednolicony, choć nie pozbawiony istotnych mankamentów, tak w zakresie metodologicznej dokumentacji pod kreską, jak i w kompletnych zapisach bibliograficznych. Można zauważyć w dysertacji autorskie starania o zachowanie precyzji w przygotowaniu strony metodologicznej rozprawy. Trzeba wskazać, że Doktorant wykazał lapidarną staranność w zrealizowaniu koniecznych elementów konstytutywno-formalnych, charakterystycznych i wymaganych dla wiarygodności wstępu i zakończenia rozprawy. Brakuje niektórych elementów formalnych we wstępie: nie ma określenie istotnego *novum* badań doktorskich. Nie zauważyłem staranności w przytoczeniu tekstów łacińskich dokumentów, powszechne są zbitki wyrazowe, co wskazuje na słabą troskę o poziom edytorski rozprawy. Zbitki w wyrazach łacińskich i polskich mogą istotnie zmieniać nawet treść poszczególnych zdań, co negatywnie wpływa na poziom komunikacji Autora z Czytelnikiem. W wielu miejscach opracowania konieczna jest korekta językowa, a stosowane zwroty popularne w czasach komunistycznych należało wziąć w cudzysłów, aby zachować świadectwo o tamtej trudnej epoce. Zasadniczo widać w pracy pilność Doktoranta w zgromadzeniu źródeł, literatury i naukowej dokumentacji w przypisach. Autor zadbał w miarę o wierne stosowanie zasady poprawności metodologicznej. W samej treści można dostrzec nieprawidłowości i niepoprawność stylistyczną, czasem zwroty typowe dla kaznodziejstwa, czy literówki i niepoprawność merytoryczną (już na s. 6 wstępu). Te zauważone braki niewątpliwie zawsze udaje się ostatecznie skorygować, jednak one jakoś wpływają na obniżenie waloru merytorycznej wartości szczegółowych badań.

Materiał badawczy został jednak przez Doktoranta poprawnie rozłożony i uporządkowany, postawiony problem od strony naukowej refleksji jest inspirujący i godny monograficznego opracowania, choć jak wskazałem wyżej mógłby być bardziej wartościowy przez ukazanie nowatorskiego wymiaru działalności pasterskiej Ks. Abpa Antoniego Baraniaka, zwłaszcza że On prezentował szczególny stopień wrażliwości teologicznej i kanonicznej, co do dzisiaj jest ewenementem w posługiwaniu pasterskim. Bibliografia zaprezentowana w opracowaniu jest wystarczająca, wyczerpuje bazę, istotną dla merytorycznej prezentacji obranego przez Doktoranta zagadnienia. Układ bibliografii i jej podział cząstkowy jest w miarę poprawny i właściwy, spełniając wymogi stawiane w tym zakresie rozprawom doktorskim. Trudno jednak homilie biskupie i inne wypowiedzi zaliczyć do źródeł. Zauważone powyżej i poniżej defekty są wynikiem ludzkiego błędu, a czasem złośliwości *rzeczy martwych*, co użytkownicy komputerowych działań mogą dostrzegać na co dzień. Zawsze towarzyszą mi słowa Kard. Henryka Gulbinowicza, że po grzechu pierwotnym człowiek nie dopełnia dzieł doskonałych.

Wnioski dla oceny merytoryczno-formalnej pracy doktorskiej

- Ks. mgr lic. FRANCISZEK SIKORA w prezentowanej rozprawie, którą należy postrzegać jako studium potrzebne dla historii kanonistyki i nauk prawnych, podjął się zrealizowania tezy badawczej w zakresie *działalności pasterskiej Arcybiskupa Antoniego Baraniaka w latach 1956 - 1977*. W kanonicznych publikacjach nie ma takiego opracowania, tym bardziej, że okres polaryzowania zmian teologiczno-kanonicznych wiąże się z możliwością nowatorskiego odczytania realizacji urzędu biskupa diecezjalnego, stylu posługiwania i należytą troski o

skuteczność ministerialnego posługiwania w Kościele Partykularnym. Dlatego Doktorant już we wstępie dokładnie zadbał o to, aby szczegółowe osiągnięcia i opracowania liczących się autorów z zakresu historii, kanonistyki i teologii w interesującym Go zagadnieniu zostały nie tylko zauważone, ale w sposób właściwy i z naukową odpowiedzialnością włączone do treści prezentowanej rozprawy doktorskiej. Doktorant sumiennie odnosił się do dorobku innych autorów i odpowiedzialnie korzystał z osiągnięć autorytetów w tej dziedzinie badań: historii, kanonistyki i teologii, to potwierdzał w sposób właściwy dla praktyki metodologicznej i poziomu odpowiedzialnych badań naukowych.

- Na zawartość merytoryczną przedstawionej do oceny rozprawy złożyły się wstęp, cztery rozdziały i zakończenie. Jak wskazałem wyżej w mojej ocenie wstęp do pracy doktorskiej nie wyczerpuje znanych i przyjętych w metodologii tego typu rozpraw elementów formalnych. Poza tym Autor wykazał podstawową staranność i świadomość badawczą. Zabrakło jasnego określenia celu i problemu badawczego, choć w jakimś sensie krytycznie odniósł się do źródeł i literatury przedmiotu, która stanowiła bazę dla przygotowywania prezentowanej rozprawy doktorskiej. W merytorycznej treści rozprawy dość poprawnie korzystał ze źródeł historyczno-kanonicznych oraz wiarygodnie dokumentował ten sposób działania. Doktorant w sposób zwięzły starał się zaprezentować merytoryczną treść rozprawy, wskazał na zastosowane metody. Zabrakło mi jasnego postawienia istotnych dla naukowej rozprawy doktorskiej pytań lub pytania, które powinno zwiastować sam problem badawczy, aby treść nie była czystą relacją, nawet poprawnie uporządkowaną.
- Poszczególne rozdziały, układ metodologiczny, istotne dla następujących po sobie części zagadnienia szczegółowe, wykazują, że rozprawa całościowo stanowi zintegrowane i spójne opracowanie postawionego tematu zgodnie z przyjętym kluczem badawczym. Jednak w niektórych partiach prezentowanego opracowania można odnaleźć nie tylko zwykłą relację opisową, lecz podjęte próby autorskiej analizy zagadnienia i wartościowania pasterskiego posługiwania Metropolity. Uważam, że Doktorant winien być bardziej odważny i sprawiedliwy, wierny prawdzie teologicznej i kanonicznej dyscyplinie, zważywszy na nietuzinkową Postać, która stała się przedmiotem jego merytorycznej refleksji naukowej.
- W ocenie merytoryczno-formalnej pragnę także zwrócić uwagę na bibliografię prezentowanej rozprawy doktorskiej. Ta część rozprawy jest niewątpliwie wartościowa przez bogactwo przytoczonych źródeł i literatury przedmiotu. Rewizji jednak domaga się właściwa kwalifikacja poszczególnych pozycji bibliograficznych i ich transfer na właściwe miejsce.
- W zakresie szczegółowych uwag pragnę jeszcze wskazać, iż Doktorant na tym etapie powinien być bardziej precyzyjny w logicznej narracji samego tekstu. W rozprawie można znaleźć kilka powtórzeń poszczególnych wątków, jak również brak precyzji naukowej, o czym wspomniałem już wyżej. Rozumiem jednak Doktoranta, iż motywem dla takiego zabiegu mogła być bardziej logiczna prezentacja częściowego zagadnienia.

Sentencja końcowa

Prezentowana rozprawa doktorska ks. mgra lic. FRANCISZKA SIKORY stanowi potrzebne opracowanie krytyczne z zakresu historii prawa kanonicznego. Rozprawa powinna być zauważona również jako osiągnięcie badawcze. Uwagi krytyczne wniesiono z życzliwością i troską o merytoryczną jakość opracowania specjalistycznego, można z nich skorzystać, aby uszlachetnić tekst przed ewentualną publikacją. Uważam, że praca spełnia wymagania stawiane rozprawom doktorskim w Rzeczypospolitej Polskiej, zgodnie z *Ustawą o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki* z dnia 14 marca 2003 roku oraz w związku z art. 179 ust. 2 i ust. 3 Ustawy z dnia 3 lipca 2018 roku.

Jestem przekonany, że Doktorant może być dopuszczony do następnych etapów przewodu doktorskiego, dlatego taki wniosek stawiam do Prześwietnej Rady Instytutu Prawa Kanonicznego, Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Lublinie.

Wrocław, dnia 18 czerwca 2020 roku

Papieski Wydział Teologiczny
ul. Katedralna 9, 50-328 Wrocław
ks. Wiesław Wenz
ks. prof. zw. dr hab. Wiesław Wenz
Kierownik Katedry Prawa Kanonicznego
i Prawa Wyznaniowego